

KRITÉRIA CERTIFIKACE

s platností od 1. září 2013

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

Tento dokument byl vytvořen za finanční pomoci Revolvingového fondu Ministerstva životního prostředí. Za obsah tohoto dokumentu je výhradně odpovědné Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina a nelze jej v žádném případě považovat za názor Ministerstva životního prostředí.

OBSAH

KRITÉRIA CERTIFIKACE	2
STRUČNÝ PŘEHLED OBLASTÍ A KRITÉRIÍ	3
POPIS STRUKTURY OBLASTÍ.....	4
OBLAST 1 – ŘÍZENÍ	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
1.1 VIZE A POSLÁNÍ	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBLAST 1 – ŘÍZENÍ	5
1.1 VIZE A POSLÁNÍ	5
1.2 PLÁNOVÁNÍ A VYHODNOCOVÁNÍ	6
1.3 OTEVŘENOST A KOMUNIKACE	7
OBLAST 2 – PROGRAMOVÍ PRACOVNÍCI	9
2.1 PODPORA ROZVOJE PROGRAMOVÝCH PRACOVNÍKŮ	9
OBLAST 3 – PROGRAMY	11
3.1 PŘÍNOS PROGRAMŮ PRO CÍLOVOU SKUPINU	11
3.2 METODIKA PROGRAMU.....	13
3.3 PRÁCE S INFORMACEMI	15
3.4 BEZPEČNOST A ODPOVĚDNOST	16
3.5 VYHODNOCOVÁNÍ ÚSPĚŠNOSTI PROGRAMŮ	18
OBLAST 4 – EKOLOGICKÝ PROVOZ	20
4.1 PODPORA EKOLOGICKY ŠETRNÉHO PROVOZU.....	20
SLOVNÍK POUŽITÝCH POJMŮ	22

KRITÉRIA CERTIFIKACE

Hlavním cílem systému certifikace organizací působících v EVVO je podpora zvyšování kvality práce těchto subjektů a kvality jejich nabízených služeb. Z toho důvodu je systém nastaven tak, aby umožňoval nejen rozlišit, zda žadatel o certifikát splňuje stanovenou minimální úroveň pro udělení certifikátu, ale také aby v průběhu certifikačního procesu mohl žadatel v interakci s auditory uvažovat o dalším směřování a rozvoji v oblasti kvality své práce a nabízených služeb. Certifikační systém má tedy definovanou minimální úroveň, při jejímž překročení může žadatel získat certifikát. Vedle toho ale zahrnuje také definovanou úroveň dobré praxe a mnoho námětů a doporučení, kam se může žadatel posouvat i v případě, že splnil minimální úroveň pro udělení certifikátu.

Kritéria certifikace jsou členěna do čtyř oblastí:

1. Řízení
2. Programoví pracovníci
3. Programy
4. Ekologický provoz

Každou oblast tvoří vlastní kritéria. Kritérium jeho popis, dále ukazatele, návrhy, jak lze splnění kritéria doložit a náměty, čím se může žadatel dále zabývat v souvislosti s daným kritériem.

Ukazatele jsou rozděleny na dvě úrovně – „dobrá praxe“ a „nedostatečná úroveň“.

Nedostatečná úroveň určuje, za jakých podmínek není možné udělit certifikát. Pokud při šetření auditori zjistí, že organizace v některém z bodů nedosahuje vyšší úrovně než nedostatečné, nebude organizaci certifikát udělen.

Úroveň dobrá praxe je naopak motivační a předkládá standard velmi dobře pracujících organizace. Auditori při návštěvě vstupují do komunikace se zástupci organizace a v auditorské zprávě mohou, pokud to uznají za vhodné, popsat, na jaké úrovni se organizace nachází.

Za tabulkou ukazatelů je uveden seznam doporučených způsobů, jak je možné splnění kritéria doložit. Tento výčet je pouze doporučující a není závazný. Je zcela na žadateli, jaký způsob dokládání splnění kritérií zvolí.

Velmi důležitou součástí každého kritéria jsou náměty. Náměty jsou rovněž motivační složkou systému a ukazují na to, čím by se mohl žadatel nechat inspirovat, kam dále by mohl zaměřit svou pozornost. Součástí námětů je i velké množství odkazů na literaturu a další informační zdroje, které se zabývají touto tematikou a které mohou být organizaci ku pomoci.

Stručný přehled Oblastí a kritérií

OBLAST 1 – ŘÍZENÍ

1.1 Vize a poslání

Poskytovatel si vymezuje svoji vizi a svoje poslání, usiluje o jejich naplnění ve své činnosti a komunikuje je s veřejností.

1.2 Plánování a vyhodnocování

Poskytovatel plánuje svoji činnost a vyhodnocuje plnění těchto plánů za přispění svých pracovníků, případně dalších vhodných osob. Výsledky vyhodnocení se využívají k dalšímu plánování.

1.3 Otevřenost a komunikace

Poskytovatel umožňuje svým cílovým skupinám, veřejné správě a veřejnosti přístup k pravdivým, aktuálním, srozumitelným a snadno dostupným informacím o sobě, své činnosti a nabízených programech a službách v oblasti EVVO a zodpovědně vyhodnocuje podněty ke své činnosti.

OBLAST 2 – PROGRAMOVÍ PRACOVNÍCI

2.1 Podpora rozvoje programových pracovníků

Poskytovatel provádí cílený výběr programových pracovníků a podporuje jejich další profesní růst. Vytváří podmínky pro další vzdělávání svých programových pracovníků a jejich vzájemné učení. Ke své práci dostávají pracovníci zpětnou vazbu.

OBLAST 3 – PROGRAMY

3.1 Přínos programů pro cílovou skupinu

Poskytovatel umí pojmenovat, jaký konkrétní přínos mají mít jeho programy pro cílovou skupinu a jak tím přispívají k naplnění cílů EVVO. Poskytovatel přitom realisticky zohledňuje povahu a potřeby cílové skupiny, stejně jako své vlastní možnosti.

3.2 Metodika programu

Při přípravě programu dbá poskytovatel na to, aby čas, délka a aktivity programu odpovídaly cílové skupině a pomáhaly k dosažení zamýšlených přínosů programu. Poskytovatel promýšlí, jak motivovat cílovou skupinu k aktivní účasti v programu.

3.3 Práce s informacemi

Program čerpá z aktuálních a věrohodných zdrojů a představuje různé pohledy na řešení environmentálních problémů, případně pohled, který se opírá o širokou shodu mezi odborníky.

3.4 Bezpečnost a odpovědnost

Poskytovatel promýšlí, jak snižovat možná rizika programu a zajistit fyzické a psychické bezpečí účastníků. Při programu nedochází k diskriminaci účastníků ani k porušování zásad ochrany přírody a životního prostředí.

3.5 Vyhodnocování úspěšnosti programů

Poskytovatel sleduje, jak cílová skupina vnímá programy a zjišťuje, do jaké míry programy dosahují zamýšlených přínosů. Získané výsledky využívá ke zlepšení programů.

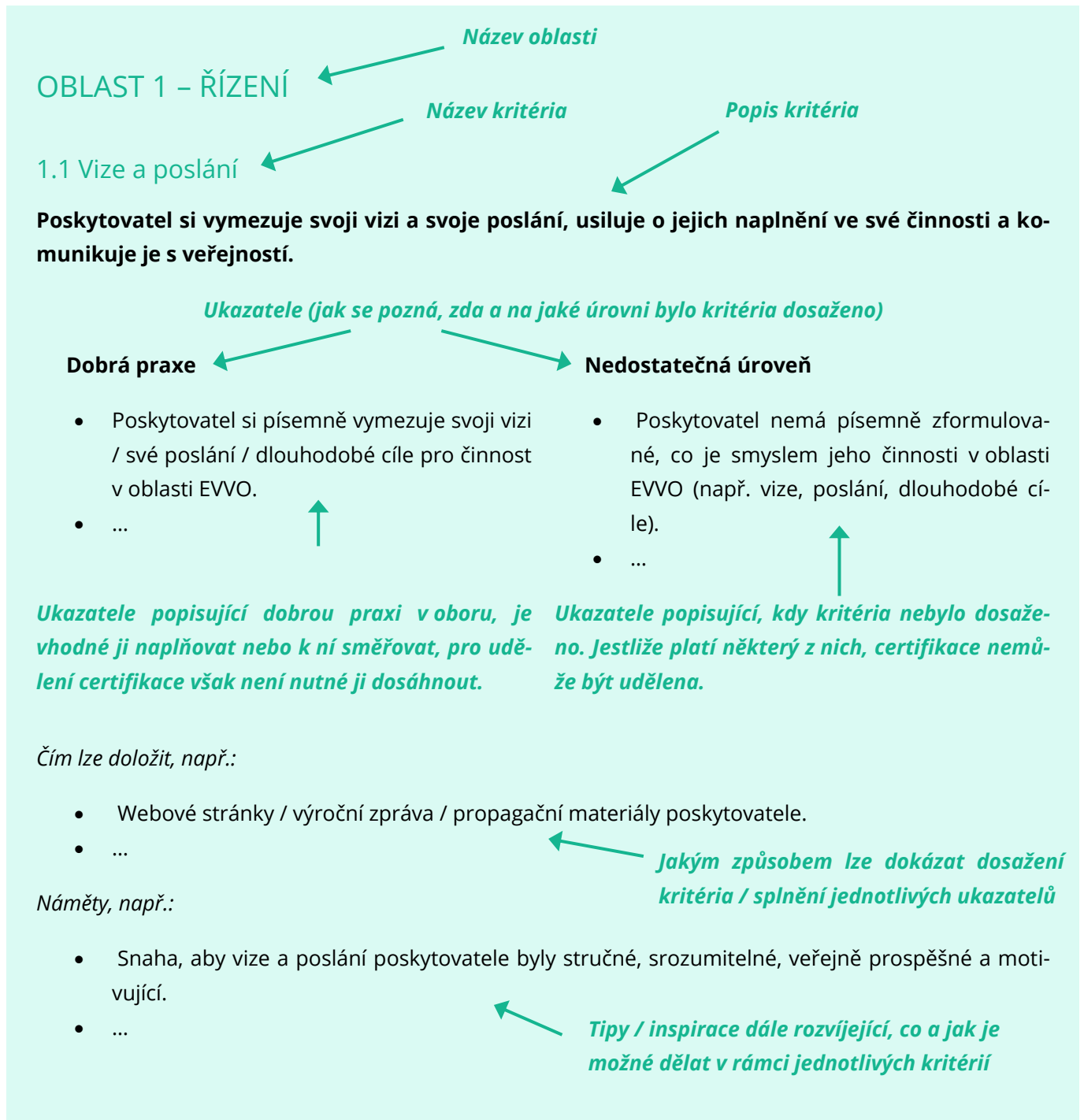
OBLAST 4 – EKOLOGICKÝ PROVOZ

4.1 Podpora ekologicky šetrného provozu

Poskytovatel cílevědomě snižuje dopady své činnosti na životní prostředí, přispívá k udržitelnému rozvoji a informuje o tom.

Popis struktury oblastí

Na tomto schématu je nastíněno členění struktury oblastí a kritérií.

OBLAST 1 – ŘÍZENÍ

1.1 Vize a poslání

Poskytovatel si vymezuje svoji vizi a svoje poslání, usiluje o jejich naplnění ve své činnosti a komunikuje je s veřejností.

Ukazatele (jak se pozná, zda bylo kritéria dosaženo):

Dobrá praxe	Nedostatečná úroveň
• Poskytovatel si písemně vymezuje svoji vizi / své poslání / dlouhodobé cíle pro činnost v oblasti EVVO.¹ • Jednotlivé programové oblasti činnosti a praktická realizace činnosti poskytovatele vychází z vize / poslání. • Poskytovatel komunikuje svoji vizi / své poslání veřejnosti. • Poskytovatel vytvářel svoji vizi / své poslání za účasti členů, pracovníků, popřípadě partnerů a podporovatelů, zástupců cílových skupin, apod. • Kromě vize a poslání poskytovatel formuluje a komunikuje veřejnosti i hodnoty, na kterých staví svoji práci.	• Poskytovatel nemá písemně zformulované, co je smyslem jeho činnosti v oblasti EVVO (např. vize, poslání, dlouhodobé cíle). • Poskytovatel nezohledňuje své poslání (vizi, dlouhodobé cíle) ve své činnosti v oblasti EVVO. • Poskytovatel nesděluje své poslání (vizi, dlouhodobé cíle) veřejnosti.

Čím lze doložit, např.:

- Webové stránky / výroční zpráva / propagační materiály poskytovatele.
- Strategický plán / zápisy ze strategických porad.
- Rozhovory s pracovníky poskytovatele.

Náměty, např.:

- Snaha, aby vize a poslání poskytovatele byly stručné, srozumitelné, veřejně prospěšné a motivující.
- Průběžné úsilí o známost a sdílení vize, poslání a hodnot poskytovatele mezi jeho pracovníky a spolupracovníky.
- Zhodnocení aktuálnosti vize a poslání poskytovatele v pravidelných intervalech (např. při každém strategickém plánování) nebo v případě potřeby.

1.2 Plánování a vyhodnocování

Poskytovatel plánuje svoji činnost a vyhodnocuje plnění těchto plánů za přispění svých pracovníků, případně dalších vhodných osob. Výsledky vyhodnocení se využívají k dalšímu plánování.

Ukazatele (jak se pozná, zda bylo kritéria dosaženo):

Dobrá praxe	Nedostatečná úroveň
• Poskytovatel si zpracovává dlouhodobý (např. horizont 3–5 let) strategický plán rozvoje své činnosti.^{2 3} • Strategický plán se rozpracovává do krátkodobých (např. ročních) plánů a harmonogramů činnosti. • Poskytovatel průběžně vyhodnocuje plnění plánů a reaguje na zjištěné nesrovnalosti. • Poskytovatel provádí závěrečné vyhodnocení plánů a výsledky využívá při dalším plánování. • Do tvorby a vyhodnocování plánů se zapojují pracovníci (popřípadě členové), další spolupracovníci, zástupci cílových skupin, apod.	• Poskytovatel nemá písemný plán své činnosti pro nejbližší období (např. rok). • Poskytovatel průběžně nevyhodnocuje naplňování plánu nebo výsledky nevyužívá při dalším postupu či plánování. • Do tvorby a vyhodnocování plánů nejsou zapojeni pracovníci, kterých se plány týkají.

Čím lze doložit, např.:

- Strategický plán / krátkodobé (roční) plány.
- Zápisy ze strategických porad.
- Vyhodnocení realizace plánů.
- Popis procesu plánování.
- Rozhovory s pracovníky poskytovatele.

Náměty, např.:

- Určení strategií poskytovatele, kterými se řídí jeho další činnost (a jeho plánování).
- Zpracování plánů v dostatečné šíři – zahrnout nejen programovou oblast, ale i oblasti zdrojů a jejich zajištění, řízení organizace, práce s lidmi, komunikace navenek apod.
- Zpracování plánů v dostatečné konkrétnosti – stanovit priority rozvoje pro plánované období, definovat a kvantifikovat výstupy, kterých má být dosaženo apod.
- Využití různých analýz jako podkladu pro plánování: analýzy SWOT^{4 5}, PEST^{6 7}, vlivu cílových a zájmových skupin, úspěchů a neúspěchů apod.
- Zveřejnění strategického plánu poskytovatele nebo jeho části.

1.3 Otevřenost a komunikace

Poskytovatel umožňuje svým cílovým skupinám, veřejné správě a veřejnosti přístup k pravdivým, aktuálním, srozumitelným a snadno dostupným informacím o sobě, své činnosti a nabízených programech a službách v oblasti EVVO a zodpovědně vyhodnocuje podněty ke své činnosti.

Ukazatele (jak se pozná, zda bylo kritéria dosaženo):

Dobrá praxe	Nedostatečná úroveň
• Poskytovatel dává pravdivé informace o sobě, své činnosti a jednotlivých nabízených programech a službách v oblasti EVVO. • Poskytované informace jsou aktuální, srozumitelné a dostupné pro ty, komu jsou určeny. • Poskytovatel systematicky plánuje, komu je třeba poskytovat informace, jaké informace, v jaké době a jakým způsobem. • Přiměřené informace se poskytují příjemcům služeb, veřejné správě a veřejnosti v okolí. • Poskytovatel spravuje svoje webové stránky s dostatečně podrobnými a atraktivními informacemi o činnostech v oblasti EVVO. • Poskytovatel zveřejňuje dokumenty o své činnosti (např. výroční zprávu s informacemi o činnostech poskytovatele v oblasti EVVO a přehledem hospodaření). • Poskytovatel v dostatečně krátké době odpovídá na dotazy, které obdrží, a zodpovědně vyhodnocuje podněty ke své činnosti. • Poskytovatel komunikuje s dalšími organizacemi v rámci oboru EVVO a přispívá k celkovému rozvoji oboru v České republice, případně i na mezinárodní úrovni.	• Poskytovatel nezveřejňuje aktuální kontaktní údaje. • Poskytovatel zveřejňuje nepravdivé nebo zavádějící informace o sobě, své činnosti, nabízených programech či službách v oblasti EVVO. • Poskytované informace nejsou aktuální, srozumitelné nebo dostupné pro ty, komu jsou určeny. • Poskytovatel nepřijímá podněty ke své činnosti nebo na ně adekvátně nereaguje.

Čím lze doložit, např.:

- Webové stránky.

- Nabídky služeb / propagační materiály.
- Články a výstupy v médiích.
- Výroční zprávy.
- Vývěsní plocha pro veřejnost.
- Plán PR aktivit.
- Rozhovory s pracovníky poskytovatele.

Náměty, např.:

- Vytvoření PR strategie pro komunikaci poskytovatele s různými cílovými skupinami (např. formou matice cílová skupina – sdělení – médium).
- Archivace mediálních výstupů.
- Vydávání občasníku určeného pro veřejnou správu, pedagogy či veřejnost.
- Vytvoření vizuálního stylu, kterým poskytovatel prezentuje v tištěných výstupech.
- Sledování návštěvnosti webových stránek.
- Zjišťování zpětné vazby ke komunikaci poskytovatele s různými cílovými skupinami (focus skupiny, dotazníková šetření).
- Spolupráce s organizacemi v oboru a účast na činnosti střešních a oborových organizací.
- Pravidelná publikace odborných a metodických statí přispívajících k rozvoji oboru.
- Využití webových formulářů pro poskytování podnětů a zpětné vazby.

OBLAST 2 – PROGRAMOVÍ PRACOVNÍCI

2.1 Podpora rozvoje programových pracovníků

Poskytovatel provádí cílený výběr programových pracovníků a podporuje jejich další profesní růst. Vytváří podmínky pro další vzdělávání svých programových pracovníků a jejich vzájemné učení. Ke své práci dostávají pracovníci zpětnou vazbu.

Ukazatele (jak se pozná, zda bylo kritéria dosaženo):

Dobrá praxe	Nedostatečná úroveň
• Poskytovatel má definované profesní požadavky na pozice programových pracovníků • Poskytovatel umožňuje a podporuje další vzdělávání a profesní růst svých programových pracovníků. • Další vzdělávání pracovníků se odvíjí od záměru poskytovatele zajišťovat kvalitní programy a podílet se na rozvoji oboru. • Poskytovatel podporuje spolupráci, sdílení a vzájemné učení programových pracovníků a spolupráci s pracovníky dalších organizací. • Poskytovatel dává zpětnou vazbu jednotlivým pracovníkům na základě předem stanovených kritérií. • Poskytovatel seznamuje své programové pracovníky s tím, co od nich očekává a jak vypadá kvalitní provedení jejich práce. • Poskytovatel podporuje své programové pracovníky v plánování, sledování a sebehodnocení jejich vlastního profesního rozvoje, poskytuje jim v tomto procesu vedení a zpětnou vazbu.	• Poskytovatel nemá definované profesní požadavky na pozice programových pracovníků. • Poskytovatel neumí doložit, jakým způsobem podporuje a podle jakého klíče uskutečňuje další vzdělávání svých programových pracovníků. • Poskytovatel nepodporuje spolupráci, sdílení a vzájemné učení svých programových pracovníků. • Poskytovatel nedává zpětnou vazbu jednotlivým programových pracovníků.

Čím lze doložit, např.:

- Interní směrnice / standardy poskytovatele.
- Rozhovory s pracovníky poskytovatele.
- Provozní dokumentace

Náměty, např.:

- Zhodnocení vzdělávacích potřeb jednotlivých programových pracovníků.
- Účast programových pracovníků na vzdělávacích kurzech v jejich pracovní době.
- Stanovení částky, kterou mohou programoví pracovníci čerpat k dalšímu vzdělávání, včetně pravidel pro její užití.
- Zpřístupnění doporučené literatury a informací z oboru pracovníkům (seznamy doporučené literatury, katalogy klíčových textů a informací, vlastní knihovna, odebírání odborných časopisů).
- Využití týmu k vzájemnému učení (společné sdílení dobré praxe, sdílení informací a novinek, vzájemné poskytování zpětné vazby, technika peer coaching apod.).
- Tvorba vlastních standardů popisujících kvalitní práci programových pracovníků, případně využívání některých již existujících standardů – hodnotící tabulka Pavučiny pro realizaci EVP, různé standardy lektora či učitele (např. RWCT⁸, Step by Step⁹, standardy učitele v jednotlivých zemích¹⁰), zahraniční standardy vzdělavatele v oblasti EVO (NAAEE Guidelines for Excellence¹¹) apod.
- Zaškolování začínajících pracovníků, např. formou práce méně zkušených společně se zkušeným členem týmu.
- Systém supervizí lektorů a následných zpětných vazeb k předvedenému výkonu.
- Pravidelné hodnotící schůzky pracovníka s jeho vedoucím, případně schůzky ke stanovení nebo vyhodnocení jeho plánu rozvoje.
- Vedení portfolia pracovníky dokumentujícího jejich vlastní práci a rozvoj.
- Zhodnocení účinnosti vzdělávání programových pracovníků.

OBLAST 3 – PROGRAMY

3.1 Přínos programů pro cílovou skupinu

Poskytovatel umí pojmenovat, jaký konkrétní přínos mají mít jeho programy pro cílovou skupinu a jak tím přispívají k naplnění cílů EVVO. Poskytovatel přitom realisticky zohledňuje povahu a potřeby cílové skupiny, stejně jako své vlastní možnosti.

Ukazatele (jak se pozná, zda a na jaké úrovni bylo kritéria dosaženo)

Dobrá praxe	Nedostatečná úroveň
• Pracovníci a pracovnice poskytovatele sdílí představu, co konkrétně má být pro cílovou skupinu přínosem jednotlivých programů (s přihlédnutím k velikosti poskytovatele). • Zamýšleného přínosu programů pro cílovou skupinu je realistické dosáhnout s ohledem na povahu a potřeby cílové skupiny a možnosti poskytovatele. • Předpokládaný přínos programů je promyšlen nejen v oblasti znalostí, ale také z hlediska dovedností, postojů či chování cílové skupiny. • Je zřejmé, jak zamýšlený přínos programů přispívá k naplnění cílů EVVO. • Poskytovatel promýšlí, jak může sám či ve spolupráci s ostatními přispět k naplnění všech cílů EVVO pro danou cílovou skupinu (např. zaměření programů zejména na ty cíle, které nejsou ostatními dosahovány). • Poskytovatel připravuje programy EVVO, které mají významný přínos pro životní prostředí (viz environmentální indikátory, např. ekologická či uhlíková stopa). Upřednostňuje zejména ty programy, které preventivně předcházejí škodám na životním prostředí (např. se zaměřují více na omezování odpadů v domácnosti než na třídění)^{12 13}. • Poskytovatel má písemně zpracované zamýšlené přínosy všech svých progra-	• Poskytovatel nedokáže vysvětlit, co je zamýšleným přínosem jednotlivých programů, na kterých se podílejí. • Zamýšlený přínos programů nepřispívá k naplnění cílů EVVO. • Zamýšlený přínos programů pro cílovou skupinu je popisován zcela vágně nebo ne-realisticky. • Cíle programů jsou stanoveny bez ohledu na časové, personální, odborné, materiální, prostorové nebo ekonomické možnosti poskytovatele.

mů.

Čím lze doložit, např.:

- Anotace / metodiky / scénáře programů poskytovatele.
- Rozhovory se zaměstnanci poskytovatele, eventuálně dobrovolníky, kteří odpovídají za programy EVVO.

Náměty, např.:

- Inspirace cíli oboru EVVO při volbě cílů programů (cíle EVVO formulované pracovní skupinou MŽP¹⁴, DOVY PT EV¹⁵, cíli environmentální výchovy formulovanými v zahraničí – např. NAAEE Guidelines^{16 17}).
- Volba cílů inspirovaná poznatky relevantních oborových didaktik (didaktika environmentální výchovy, biologie, sociologie aj.).
- Obeznamení se s tím, jak jsou přínosy / cíle / výstupy formulovány v obdobně zaměřených programech v České republice i v zahraničí.
- Vytyčení cílů v širší diskusi pracovníků a pracovníků střediska, případně zástupců cílové skupiny do stanovení cílů programů.
- Stanovení cílů na základě zjišťování potřeb a potenciálu cílové skupiny.
- Zohledňování motorického, kognitivního, emočního, osobnostního, morálního, sociálního vývoje dětí a mládeže při formulování přínosu připravovaných programů.^{18 19 20 21}
- Zvažování poznatků, co lidi motivuje pro osobní ochranu přírody a životního prostředí (modely proenvironmentálního chování, vliv emocí a hodnot).^{22 23 24}
- Využívání různých metod / postupů / teorií napomáhajících při plánování cílů a očekávaných výstupů programů (např. plánování pozpátku^{25 26}, SMART(ER)²⁷, logický model programu²⁸, Bloomova taxonomie^{29 30}, analýza bariér a benefitů chování³¹).
- Promyšlení a stanovení způsobu, jakým bude ověřováno dosažení vzdělávacích cílů, již při jejich formulaci.

3.2 METODIKA PROGRAMU

Při přípravě programu dbá poskytovatel na to, aby čas, délka a aktivity programu odpovídaly cílové skupině a pomáhaly k dosažení zamýšlených přínosů programu. Poskytovatel promýšlí, jak motivovat cílovou skupinu k aktivní účasti v programu.

Ukazatele (jak se pozná, zda a na jaké úrovni bylo kritéria dosaženo)

Dobrá praxe	Nedostatečná úroveň
• Lektor programu ví, jaké aktivity program obsahuje a jak dlouho přibližně trvají. Umí vysvětlit, jak na sebe navazují časově a jaké varianty průběhu programu je možné v případě potřeby zvolit. Dokáže popsat i detaily jednotlivých aktivit a přechody mezi nimi. • Aktivity programu na sebe záměrně navazují takovým způsobem, který podporuje motivaci účastníků a dosažení zamýšlených přínosů programu. • Délka a čas konání programu jsou vhodné pro cílovou skupinu, napomáhají k dosažení zamýšlených přínosů a odpovídají aktivitám programu. • Lektor umí popsat, jakým způsobem jsou obsah a metodika programu vytvořené na míru schopnostem a motivaci cílové skupiny. Vysvětlení odpovídá poznatkům vývojové psychologie, případně reaguje na aktuální trendy v cílové skupině či na zjištění z vlastního průzkumu. • Program je připravený tak, aby dokázal různými formami učení oslovit různé typy osobnosti. • Lektor umí vysvětlit, jak zvolené aktivity odpovídají jednotlivým zamýšleným přínosům programu. Vazba mezi přínosy a aktivitami se shoduje s oborovými poznatky a zkušenostmi. • Organizační, personální a materiální zajištění programu je optimální pro kvalitu programu (zajištění je dostačující a přitom nedochází k plýtvání).	• Délka a čas konání programu jsou výrazně nepřiměřené vzhledem k cílové skupině, zamýšleným přínosům nebo aktivitám programu. • Volba aktivit programu výrazně neodpovídá schopnostem cílové skupiny. • Poskytovatel neumí uvést, čím je program atraktivní a motivující pro cílovou skupinu. • Aktivity nesměřují k zamýšleným přínosům programu. • Organizační, personální nebo materiální zajištění programu je nastavené na takové úrovni, která zřetelně snižuje kvalitu programu. • Prostředí a pomůcky jsou pro zvolené aktivity zcela nevhodné.

Dobrá praxe	Nedostatečná úroveň
Lektor umí předložit (v odůvodněných případech jen uvést) všechny potřebné pomůcky programu. Ty jsou funkční, bezpečné, ekologické a atraktivní pro cílovou skupinu a jsou přiměřené k dosažení zamýšlených přínosů programu. Tam, kde je to možné, volí program ukázky přírodnin místo jejich znázornění (např. raději list než obrázek listu).	

Čím lze doložit, např.:

- Anotace / metodiky / scénáře programů poskytovatele.
- Rozhovory se zaměstnanci poskytovatele, eventuálně dobrovolníky, kteří odpovídají za aktivity EVVO.
- Přehled metodických pramenů použitých při tvorbě programu.
- Pomůcky a vzdělávací materiály používané v rámci programu, eventuálně mapa v případě terénního programu.

Náměty, např.:

- Příprava programu ve spolupráci s odborníky na metodiku programu (konzultace, společná tvorba, poskytnutí podkladů, odborná garance, zpětná vazba k programu).
- Příprava programu ve spolupráci se zástupci cílové skupiny.
- Pilotní testování a úprava programu před tím, než bude nabídnut širší cílové skupině.
- Využívání ověřených modelů učení nebo dalších způsobů plánování vzdělávacích aktivit, které popisují, jaké pořadí aktivit se pro různě výchovně vzdělávací záměry osvědčuje (E-U-R³², 4MAT³³, Kolbův cyklus³⁴, dramaturgie programu v zážitkové pedagogice, ekohry podle Cornella³⁵, postupy projektové výuky³⁶, integrované tematické výuky³⁷ apod.).
- Zařazení reflexe po aktivitách, které jsou pro zúčastněné spojené se silným prožitkem.
- Zakončení programu reflexí, co nového se účastníci a účastnice dozvěděli (u programů zaměřených na osvojování nových poznatků).
- Sledování odborné diskuse o možnostech a limitech aktivit používaných v EVVO (v České republice časopisy Bedrník, Mrkvička a Envigogika, v zahraničí např. Journal of Environmental Education či Environmental Education Research).
- Aktivizace účastníků a účastnic programu prostřednictvím střídání různých typů aktivit (vědomostních, diskusních, pohybových, eventuálně práce jednotlivce, ve dvojici, ve skupině, prokládání drobnými aktivizačními prvky apod.).
- Volba aktivit s ohledem na různé typy osobnosti, typy učení, typy inteligence nebo úrovně myšlenkových operací (MBTI^{38 39}, Gardner⁴⁰, Bloom⁴¹ aj.).
- Sledování, co aktuálně zajímá a baví vybranou cílovou skupinu (sledování jejich oblíbených volnočasových aktivit, časopisů, hudebních stanic, subkultur).

3.3 PRÁCE S INFORMACEMI

Program čerpá z aktuálních a věrohodných zdrojů a představuje různé pohledy na řešení environmentálních problémů, případně pohled, který se opírá o širokou shodu mezi odborníky.

Ukazatele (jak se pozná, zda a na jaké úrovni bylo kritéria dosaženo)

Dobrá praxe	Nedostatečná úroveň
• Poskytovatel má zpracovaný pro každý program seznam informačních a metodických pramenů, ze kterých čerpalo při přípravě programu. • Informace používané v programu jsou z hlediska tématu aktuální, relevantní, důvěryhodné (odborné) a vzájemně vyvážené. • Program vyváženě představuje různé pohledy na řešení environmentálních problémů, povzbuzuje účastníky k vlastnímu posouzení těchto pohledů a k vytváření jejich vlastního názoru.	• Poskytovatel nedokáže uvést, z jakých zdrojů čerpá jejich program informace (přírodovědné, společenskovední, regionální a další zdroje) a metodické inspirace (sbírky aktivit, pedagogické a psychologické prameny). • Program je založený na zavádějících, jednostranných, nedůvěryhodných nebo zastaralých informacích (míru zjednodušení je možné adekvátně přizpůsobit schopnostem cílové skupiny). • Program prosazuje jediný pohled na řešení environmentálních problémů a přitom se neopírá o širokou shodu mezi vědci či jinými odborníky (s přihlédnutím k možnostem osvětových akcí).

Čím lze doložit, např.:

- Přehled informačních a metodických pramenů použitých při tvorbě programu.
- Vzdělávací materiály používané v rámci programu.
- Rozhovory se zaměstnanci poskytovatele, eventuálně dobrovolníky, kteří odpovídají za aktivity EVVO.

Náměty, např.:

- Příprava programu ve spolupráci s odborníky na téma programu (konzultace, společná tvorba, poskytnutí podkladů, odborná garance, zpětná vazba k programu, recenze programu).
- Sledování novinek, odborné literatury a diskuse týkající se aktuálních environmentálních problémů, témat spjatých s ochranou životního prostředí a udržitelného rozvoje.
- Inspirace zásadami formulovanými pro korektní práci s informacemi v EVVO (viz např. NAAEE Guidelines⁴²).

3.4 BEZPEČNOST A ODPOVĚDNOST

Poskytovatel promýšlí, jak snižovat možná rizika programu a zajistit fyzické a psychické bezpečí účastníků. Při programu nedochází k diskriminaci účastníků ani k porušování zásad ochrany přírody a životního prostředí.

Ukazatele (jak se pozná, zda a na jaké úrovni bylo kritéria dosaženo)

Dobrá praxe	Nedostatečná úroveň
• Lektor zná nejvýznamnější rizika programu (z hlediska zúčastněných, z hlediska poskytovatele, z hlediska výchovně vzdělávacích přínosů) a ví, jak s nimi pracovat. Pro nejčastější typy rizik jsou připraveny scénáře řešení. Lektor umí odpovědět na různé „Co byste dělal, kdyby...“. • Lektor dokáže uvést opatření, jakými program sleduje a zajišťuje fyzické a duševní bezpečí zúčastněných. • Program podporuje zapojení účastníků a účastnic různého pohlaví, věku, etnické příslušnosti, sexuální orientace, socioekonomických možností, politického či náboženského přesvědčení, právního či společenského postavení. • Program nabízí varianty účasti pro různě handicapované osoby.	• Poskytovatel neumí popsat případná bezpečnostní (fyzická a psychická) rizika programu a opatření na jejich minimalizaci (včetně dostupné první pomoci). • Obsah či aktivity programu jsou diskriminující (znevýhodňující) pro účastníky a účastnice z hlediska jejich pohlaví, věku, etnické příslušnosti, sexuální orientace, socioekonomických možností, politického či náboženského přesvědčení, právního nebo společenského postavení. • Při programu dochází k porušování zásad ochrany přírody a životního prostředí.

Čím lze doložit, např.:

- Metodiky / scénáře programů poskytovatele.
- Rozhovory se zaměstnanci poskytovatele, eventuálně dobrovolníky, kteří odpovídají za aktivity EVVO.

Náměty, např.:

- Příprava programu ve spolupráci s širokým spektrem zástupců cílové skupiny (rozdílné pohlaví, věk, etnická příslušnost apod.).
- Pilotní testování a úprava programu před tím, než bude program nabídnut širší cílové skupině.
- Prevence negativních vedlejších psychologických účinků EVVO (vyvolávání pocitů viny, environmentálního strachu; kontraidentifikace a odpor vůči ochraně životního prostředí; apatie a naučená bezmocnost; vnitřní konflikty u menších dětí apod.).^{43 44}
- Lektorování programu s respektem ke všem účastníkům a účastnicím (inspirací může být např. přístup „Respektovat a být respektován“⁴⁵).

- Využívání různých způsobů a technik podporujících vytvoření bezpečného prostředí pro učení.
- Rozvoj facilitačních dovedností.⁴⁶

3.5 VYHODNOCOVÁNÍ ÚSPĚŠNOSTI PROGRAMŮ

Poskytovatel sleduje, jak cílová skupina vnímá programy a zjišťuje, do jaké míry programy dosahují zamýšlených přínosů. Získané výsledky využívá ke zlepšení programů.

Ukazatele (jak se pozná, zda a na jaké úrovni bylo kritéria dosaženo)

Dobrá praxe	Nedostatečná úroveň
• Poskytovatel spolehlivým a hospodárným způsobem zjišťuje, jak cílová skupina vnímá program a míru, v jaké se daří programu dosahovat zamýšlených přínosů. • Poskytovatel na základě těchto zjištění dále zlepšuje své programy. • Poskytovatel sdílí svá zjištění s širší komunitou programových pracovníků v EVVO, aby se z úspěchů, problémů i nezamýšlených důsledků mohli poučit i ostatní.	• Poskytovatel žádným způsobem nezjišťuje, jak cílová skupina vnímá program (např. spokojenost, srozumitelnost, přitažlivost). • Poskytovatel nesleduje naplnění žádného ze zamýšlených přínosů programu. • Získané výsledky se nevyužívají pro další zlepšení programu.

Čím lze doložit, např.:

- Popis způsobu, jakým poskytovatel provádí vyhodnocení úspěšnosti konkrétního programu (způsob sběru, zpracování, analýzy a interpretace).
- Ukázka zjišťovacích metod, např. anketní lístky / dotazníky / testovací otázky v průběhu programu / rozhovory / focus skupiny / audio či videozáznamy / autentické výsledky činnosti účastníků a účastnic.
- Celková koncepce vyhodnocování úspěšnosti programů poskytovatele.
- Ukázky úprav programů na základě zjištění vyplývajících z jejich vyhodnocení.
- Rozhovory se zaměstnanci poskytovatele, eventuálně dobrovolníky, kteří odpovídají za programy EVVO.

Náměty, např.:

- Promyšlení a stanovení způsobů, jakými bude ověřováno dosažení vzdělávacích přínosů programu, již při plánování programu.
- Určení toho, k čemu je určité vyhodnocení prováděno a jak bude naloženo s jeho výsledky, již před jeho provedením.
- Spolupráce s externími odborníky při provádění rozsáhlejších evaluačních šetření, případně konzultace s nimi ohledně vhodného designu evaluace, metod sběru a analýzy dat apod.
- Kvalifikovaná volba odpovídajících výzkumných metod a technik pro sledování změny znalostí, dovedností, postojů, hodnot či chování.^{47 48 49}
- Průběžný monitoring dopadů programu, odpovídající jeho záběru a rozšíření.

- Provádění evaluace programů na různých úrovních (např. úrovni spokojenosti, učení, chování a dopadů podle Kirkpartickova modelu⁵⁰)
- Použití způsobů hodnocení, které zachytí a zhodnotí i nezamýšlené přínosy programu.
- Zahrnutí analýzy efektivního využívání zdrojů do celkového vyhodnocení programu.
- Využití výsledků hodnocení programů pro jejich propagaci a pro získání prostředků pro jejich další realizaci/rozšíření.
- Inspirace již provedenými evaluacemi programů EVVO u nás i v zahraničí (k nalezení např. v elektronickém časopisu Envigogika [<http://envigogika.cuni.cz>] či na stránkách projektu MEERA – My Environmental Education Evaluation Resource Assistant [<http://meera.snre.umich.edu/>]).

OBLAST 4 – EKOLOGICKÝ PROVOZ

4.1 Podpora ekologicky šetrného provozu

Poskytovatel cílevědomě snižuje dopady své činnosti na životní prostředí, přispívá k udržitelnému rozvoji a informuje o tom.

Ukazatele (jak se pozná, zda a na jaké úrovni bylo kritéria dosaženo):

Dobrá praxe	Nedostatečná úroveň
• Probíhá pravidelná analýza vlivu činnosti poskytovatele na životní prostředí, zejména sledování spotřeby energie a materiálu. • Existuje plán realizace opatření ke zvýšení ekologické šetrnosti provozu a jednotlivých činností poskytovatele, plán je naplňován a vyhodnocován. • Využívá se obnovitelných zdrojů energie (dodavatelé elektřiny, instalace obnovitelných zdrojů). • Návštěvníci poskytovatele jsou informováni o ekologicky šetrných opatřeních takovou formou, která je motivuje k realizaci podobných opatření. • Preferují se certifikované výrobky a služby (ekologicky šetrný výrobek, fairtrade, produkty ekologicky šetrného zemědělství, šetrné lesní hospodaření apod.). • Sledují se místní dodavatelé a je maximální snaha o podporu místní ekonomiky. • Poskytovatel se aktivně zapojuje do místní komunity a řešení lokálních problémů životního prostředí. • Poskytovatel sleduje vliv svého provozu na okolní přírodní prostředí. • Poskytovatel usiluje o minimalizaci vzniku odpadů z činnosti.	• Neprobíhá mapování vlivu činnosti poskytovatele na životní prostředí. • Neprobíhá realizace opatření ke zvýšení ekologické šetrnosti provozu poskytovatele. • Návštěvníci poskytovatele nejsou informováni o realizovaných ekologicky šetrných opatřeních. • Třídí se méně než 4 druhy odpadu (včetně nebezpečného). • Nerealizují se opatření na úsporu energie. • Poskytovatel jedná proti zásadám ekologicky šetrného provozu (např. přetápění, nefunkční obnovitelné zdroje energie, nefungující regulace tepla).

Čím lze doložit, např.:

- Ukázky konkrétních opatření ekologicky šetrného provozu.
- Pravidelné sledování spotřeby – datová řada.

- Provozní řády, školení zaměstnanců.
- Existence plánů na snižování spotřeby.
- Zápisy z provozních porad.
- Informace v prostorách organizace a v informačních materiálech.
- Třídění odpadů (dostupnost, počet druhů odpadu), nakládání s odpady.
- Dosažené certifikace v oblasti ŽP (Ekologicky šetrná služba, Cyklisté vítáni...)
- Činnost poskytovatele na lokální úrovni v oblasti ochrany životního prostředí.
- Zapojování dobrovolníků a místních obyvatel do činnosti poskytovatele.
- Aktivity poskytovatele směřující ke zdůraznění étosu EVVO v interiérech a exteriérech poskytovatele.
- Metodiky programů.

Náměty, např.:

- Pravidelné měření spotřeby energií.
- Splnění kritérií ekologicky šetrného provozu (Ekologicky šetrná služba: technická směrnice MŽP 60/2008)
- Aplikace dobrovolných nástrojů environmentálního managementu (ISO 14000, EMAS, Čistší produkce)
- Energetický audit, interní audit ekologicky šetrného provozu.
- Opatření i v oblastech dopravy, stravování, nákupu zboží a služeb.
- Odpovědná osoba za ekologicky šetrný provoz.
- Řešení ekologicky šetrného provozu během provozních porad.
- Existence indikátorů ekologicky šetrného provozu a jejich sledování (např. uhlíková stopa, ekologická stopa).
- Sledování místních výrobců a dodavatelů služeb.
- Péče poskytovatele o konkrétní přírodní území.
- Organizace dobrovolnických brigád či dalších akcí zaměřených na komunitu.
- Aktivní ovlivňování politik na místní úrovni.
- Spolupráce SEV s místní komunitou, dny otevřených dveří, prostor pro volnočasové aktivity.
- Přírodní zahrada.
- Využívání přírodních materiálů v interiérech SEV.

SLOVNÍK POUŽITÝCH POJMŮ

EVVO je zkratka pro environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu. Obecným cílem EVVO v České republice je rozvoj kompetencí potřebných pro environmentálně odpovědné jednání tj. jednání, které je v dané situaci a daných možnostech co nejpříznivější pro současný i budoucí stav životního prostředí. Podrobné vymezení cílů EVVO uvádíme v příloze na konci tohoto dokumentu.

Poskytovatel je označení pro organizaci či organizační složku (případně pobočku, pracoviště), která poskytuje služby v oblasti EVVO (včetně programů).

Služby jsou veškeré činnosti, které poskytovatel v oblasti EVVO nabízí cílovým skupinám.

Programy rozumíme skupiny plánovaných vzdělávacích aktivit, které naplňují jeden či více společných cílů EVVO. Za programy tak lze považovat krátkodobé výukové programy, dlouhodobé programy, kurzy, projekty, kampaně, akce pro veřejnost, oddílovou činnost aj. Předmětem certifikace jsou organizace poskytující programy v oblasti EVVO.

Aktivity jsou dílčí části programů.

Programový pracovník je osoba poskytovatele, která se podílí na tvorbě, realizaci a vyhodnocování programů.

DOPORUČENÁ LITERATURA: OBLAST 1 – ŘÍZENÍ

Obecná literatura k řízení neziskových organizací:

DRUCKER, Peter F. Řízení neziskových organizací. Management Press, 1994.

PLAMÍNEK, Jiří a kol. Řízení neziskových organizací. Nadace Lotos, Praha, 1997.

ŠEDIVÝ, Marek, MEDLÍKOVÁ, Olga. Úspěšná nezisková organizace. 2., aktualizované a doplněné vydání. Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4041-6.

WRIGHT, B. George. The Not-For-Profit CEO. A Survivor's Manual. C3 Publications, Portland, Oregon, 1993.

1.1 Vize a poslání

¹ GOTTLIEB, Hildy. 3 Statements That Can Change the World: Mission / Vision / Values. ReSolve Inc., 2007. Dostupné na: http://www.help4nonprofits.com/NP_Bd_MissionVisionValues_Art.htm

1.2 Plánování a vyhodnocování

² KAZMIERSKI, Tomáš, PELCL, Petr. Projektové a strategické plánování pro neziskové organizace. REC ČR a CpKP, 2003.

³ BARRY, Brian W. Strategic Planning Workbook for Nonprofit Organizations. Amherst H. Wilder Foundation, 1986.

⁴ ZIKMUND, Martin. Kde se vzala a k čemu všemu vlastně je SWOT analýza [online]. Businessvize: 2012 [cit. 11. 4. 2012]. Dostupné z www: <http://www.businessvize.cz/planovani/kde-se-vzala-a-k-cemu-vsemu-je-vlastne-swot-analyza>

⁵ CHAPMAN, Alan. BusinessBalls.com [online]. 2012 [cit. 11. 4. 2012]. SWOT Analysis. Dostupné z www: <http://www.businessballs.com/swotanalysisfreetemplate.htm>

⁶ ZIKMUND, Martin. Kde se vzala a k čemu je PEST analýza [online]. Businessvize: 2012 [cit. 11. 4. 2012]. Dostupné z www: <http://www.businessvize.cz/planovani/kde-se-vzala-a-k-cemu-je-pest-analyza>

⁷ CHAPMAN, Alan. BusinessBalls.com [online]. 2012 [cit. 11. 4. 2012]. PEST Market Analysis Tool. Dostupné z www: <http://www.businessballs.com/pestanalysisfreetemplate.htm>

DOPORUČENÁ LITERATURA: OBLAST 2 – PROGRAMOVÍ PRACOVNÍCI

⁸ *Mezinárodní standard práce učitele RWCT, práce lektora RWCT. Kritické myšlení, o.s., 2007.*

⁹ *Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. Step by Step Česká republika, o. s., Praha 2011.*

¹⁰ *Professional Standards for Teachers. Why sit still in your career? Training and Development Agency for Schools (TDA), 2007.*

¹¹ *Guidelines for the Preparation and Professional Development of Environmental Educators. North American Association for Environmental Education, revised 2004. Dostupné na:*

<http://resources.spaces3.com/e42d12db-f327-46ca-94c2-647060d23e74.pdf>

DOPORUČENÁ LITERATURA: OBLAST 3 – PROGRAMY

Obecná literatura k teorii, metodice a evaluaci programů EVVO:

ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova. Od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007.

ČINČERA, Jan. Metodika evaluace programů environmentální výchovy [online]. *Envigogika*. Praha: Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy. Roč. 5, 2010, č. 3.

Dostupné z <http://www.envigogika.cuni.cz> ISSN 1802-3061.

Environmental Education Materials: Guidelines for Excellence. North American Association for Environmental Education, revised 2009. Dostupné na:

<http://resources.spaces3.com/3725a5c0-f0ab-4039-9bd2-c5dbd9bcb34f.pdf>

HUNGERFORD, Harold R., BLUHM, William J., VOLK, Trudi L., and Ramsey, John M. *Essential Readings in Environmental Education*. Stipes, 2005. ISBN 1-58874-469-8

Nonformal Environmental Education Programs: Guidelines for Excellence. North American Association for Environmental Education, revised 2009. Dostupné na <http://resources.spaces3.com/b33925e6-69d6-4832-8442-5e3f32287b7b.pdf>

3.1 Přínos programů pro cílovou skupinu

¹² GARDNER, Gerald T.; STERN, Paul C. *Environmental Problems and Human Behavior*. [s.l.]: Allyn and Bacon, 2002.

¹³ KRAJHANZL, Jan; ZAHRADNÍKOVÁ, Šárka; RUT, Ondřej. *Možnosti spolupráce s veřejností (nejen) při ochraně životního prostředí*. Praha: Zelený kruh, 2010. Dostupné z

<http://www.zelenykruh.cz/dokumenty/moznosti-spoluprace-s-verejnosti-web.pdf>.

¹⁴ BROUKALOVÁ, Lenka, BROUKAL, Václav, ČINČERA, Jan, DANIŠ, Petr, KAŽMIERSKI, Tomáš, KULICH, Jiří, LUPAČ, Miroslav, MEDEK, Michal a NOVÁK, Miroslav. *Cíle a indikátory pro environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu v České republice*. MŽP, 2011. Dostupné na:

[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cile_indikatory_evvo_dokument/\\$FILE/OEDN-Cile_a_indikatory_EVO-20110118.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cile_indikatory_evvo_dokument/$FILE/OEDN-Cile_a_indikatory_EVO-20110118.pdf)

¹⁵ *Doporučené očekávané výstupy. Metodická podpora pro výuku průřezových témat*. Výzkumný ústav pedagogický, 2011.

¹⁶ *Excellence in Environmental Education: Guidelines for Learning (Pre K-12)*. North American Association for Environmental Education, revised 2010. Dostupné na:

<http://resources.spaces3.com/89c197bf-e630-42b0-ad9a-91f0bc55c72d.pdf>

¹⁷ [Early Childhood Environmental Education Programs: Guidelines for Excellence](http://resources.spaces3.com/91ecfc06-2076-4e26-880d-2332e87b5caf.pdf). North American Association for Environmental Education, 2010. Dostupné na:

<http://resources.spaces3.com/91ecfc06-2076-4e26-880d-2332e87b5caf.pdf>

¹⁸ LANGMEIER, Josef; Krejčířová, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006.

- ¹⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000.
- ²⁰ KRAJHANZL, Jan. Děti a příroda: Období dětského vývoje z hlediska environmentální výchovy. In: Máchal, Aleš; Nováčková, Helena; Sobotová, Lenka a kol. Úvod do environmentální výchovy a globální rozvojové výchovy: soubor učebních textů. Brno: Lipka, 2012.
- ²¹ Early Childhood Environmental Education Programs: Guidelines for Excellence. North American Association for Environmental Education, 2010. Dostupné na:
<http://resources.spaces3.com/91ecfc06-2076-4e26-880d-2332e87b5caf.pdf>
- ²² CLAYTON, Susan; MYERS, Gene. Conservation Psychology: Understanding and Promoting Human Care for Nature. Oxford, UK: Wiley-Blackwell, 2009.
- ²³ KRAJHANZL, Jan; ZAHRADNÍKOVÁ, Šárka; RUT, Ondřej. Možnosti spolupráce s veřejností (nejen) při ochraně životního prostředí. Praha: Zelený kruh, 2010. Dostupné z
<http://www.zelenykruh.cz/dokumenty/moznosti-spoluprace-s-verejnosti-web.pdf>.
- ²⁴ WINTER, Deborah; KOGER, Susan. Psychologie environmentálních problémů. Praha: Portál, 2009.
- ²⁵ HAUSENBLAS, Ondřej - KOŠTÁLOVÁ, Hana: Plánování pozpátku. *Kritické listy* 16, 2004, str. 13-17.
- ²⁶ WIGGINS, Grant, McTIGHE, Jay. Understanding by Design. Expanded 2nd Edition. Upper Saddle River, NJ/Alexandria, VA: Pearson Education/Association for Supervision & Curriculum Development, 2005.
- ²⁷ MEYER, Paul J. "What would you do if you knew you couldn't fail? Creating S.M.A.R.T. Goals". Attitude Is Everything: If You Want to Succeed Above and Beyond. Meyer Resource Group, Incorporated, The, 2003. ISBN 9780898113044.
- ²⁸ TAYLOR-POWELL, E., JONES, L., & HENERT, E. (2003) Enhancing Program Performance with Logic Models. Retrieved April 11, 2012, from the University of Wisconsin-Extension web site:
<http://www.uwex.edu/ces/lmcourse/>
- ²⁹ ANDERSON, Lorin W. & KRATHWOHL, David.R. (Eds.). A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Addison Wesley Longman, 2003.
- ³⁰ BLOOM, Benjamin, et al. Taxonomy of Educational Objectives. The Classification of Educational Goals. Handbook I. Cognitive Domain. New York: D. McKay, 1956.
- ³¹ KRAJHANZL, Jan; ZAHRADNÍKOVÁ, Šárka; RUT, Ondřej. Možnosti spolupráce s veřejností (nejen) při ochraně životního prostředí. Praha: Zelený kruh, 2010. Dostupné z
<http://www.zelenykruh.cz/dokumenty/moznosti-spoluprace-s-verejnosti-web.pdf>.

3.2 Metodika programu

- ³² HAUSENBLAS, Ondřej, KOŠTÁLOVÁ, Hana. Co je E-U-R. *Kritické listy* 24, 2006. Dostupné na:
http://www.kritickemysleni.cz/klisty.php?co=klisty24_eur
- ³³ *About Learning. Official Site of Bernice McCarthy's 4MAT System.* [online]. About Learning: 2012 [cit. 11. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.aboutlearning.com/>

³⁴ KOLB, David. *Experiential Learning. Experience as The Source of Learning and Development*. Prentice Hall, 1984.

³⁵ CORNELL, Joseph. *Sharing Nature with Children Volume I and II*, Nevada City, CA: DAWN Publications, 1979 [cit. 2011-05-25]. Dostupné z: <http://www.sharingnature.com/index.php>

³⁶ KAŠOVÁ, J., TOMKOVÁ, A., DVOŘÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*. Praha: Portál. 2009.

³⁷ KOVALIKOVÁ, Susan. *Integrovaná tematická výuka. Kroměříž, Spirála*, 1995.

³⁸ ČAKRT, Michal. *Typologie osobnosti: přátelé, milenci, manželé, dospělí a děti*. Management Press, 2008.

³⁹ MIKOVÁ, Šárka; STANG, Jiřina. *Typologie osobnosti u dětí*. Portál, 2010.

⁴⁰ GARDNER, Howard. *Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí*. Praha: Portál, 1999.

⁴¹ ANDERSON, Lorin W. & KRATHWOHL, David.R. (Eds.). *A taxonomy for Learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York: Addison Wesley Longman, 2003.

3.3 Práce s informacemi

⁴² *Environmental Education Materials: Guidelines for Excellence*. North American Association for Environmental Education, revised 2009. Dostupné na:

<http://resources.spaces3.com/3725a5c0-f0ab-4039-9bd2-c5dbd9bcb34f.pdf>

3.4 Bezpečnost a odpovědnost

⁴³ CLAYTON, Susan; MYERS, Gene. *Conservation Psychology: Understanding and Promoting Human Care for Nature*. Oxford, UK: Wiley-Blackwell, 2009.

⁴⁴ KRAJHANZL, Jan; ZAHRADNÍKOVÁ, Šárka; RUT, Ondřej. *Možnosti spolupráce s veřejností (nejen) při ochraně životního prostředí*. Praha: Zelený kruh, 2010. Dostupné z

<http://www.zelenykruh.cz/dokumenty/moznosti-spoluprace-s-verejnosti-web.pdf>.

⁴⁵ KOPŘIVA, Pavel, NOVÁČKOVÁ, Jana, NEVOLOVÁ, Dobromila, KOPŘIVOVÁ, Tatjana. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž, Spirála, 2006.

⁴⁶ BEDNAŘÍK, Aleš. *Facilitace*. Aisis.

3.5 Vyhodnocování úspěšnosti programů

⁴⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005.

⁴⁸ HENDL, Jan. *Přehled statistických metod zpracování dat: Analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál, 2009.

⁴⁹ FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkum: Jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000.

⁵⁰ KIRKPATRICK, Donald. *Evaluating Training Programs: The Four Levels*. San Francisco, CA: Berrett – Koehler, 1994.

DOPORUČENÁ LITERATURA: OBLAST 4 – EKOLOGICKÝ PROVOZ

Obecná literatura k teorii, metodice a evaluaci programů EVVO:

ČSN EN ISO 14001 Systémy environmentálního managementu – Požadavky s návodem pro použití. Praha: Český normalizační institut, 2005.

DANIHELKOVÁ, K., LEDVINA, P. (2012): Příručka zeleného úřadování a nakupování. Brno: ZO ČSOP Veronica. [online] dostupná starší verze z roku 2009

<http://www.ekoporadna.cz/files/publikace/zelene_uradovani_uradovanie.pdf> [9. června 2013]

ENGEL, W., H., TÓTH, G. (2004) EMAS jednoduše! Systémy environmentálního řízení a program EMAS v České republice podle Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 761/2001. Praha: Centrum čistší produkce. [online] dostupné na <<http://www.cir.cz/emas-jednoduse/482653/1833675>> [9. června 2013]

HRUBÝ, P.; JAKUBKA, Z.; KANICHOVÁ, K.; GAILLYOVÁ, Y.; LEDVINA, P. (2007) Standardy zeleného úřadování. Brno: ZO ČSOP Veronica, 2007.

KANICHOVÁ, K. (2004): Ekologické úřadování. Síť ekologických poraden. [online] dostupné na

<http://www.ekoporadna.cz/files/projekty/zelene_uradovani.pdf> [9. června 2013]

KANICHOVÁ, K.: Odpovědné nakupování. Příručka pro všechny, kdo nakupují v malém i velkém. Praha: CENIA, 2008. ISBN 978-80-85087-61-1.

KLÁŠTERKA, J., RŮŽIČKA, P., BABIČKA, L., REMTOVÁ, K. (2007) 'EMAS, Systém environmentálního řízení a auditu. Příručka k Programu EMAS'. *Planeta* XVI/1, s. 1-16. [online] dostupné na

<[http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/3FF4C9DCBE525490C125725900455BF1/\\$file/planeta1_final.pdf](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/3FF4C9DCBE525490C125725900455BF1/$file/planeta1_final.pdf)> [9. června 2013]

kolektiv autorů (2007) Ekoškola – příručka pro školy. Praha: Sdružení TEREZA.

KUPČÍKOVÁ, L., PACÁK, J. (2006) Ekologicky šetrný, ekonomicky přínosný provoz kanceláří a rejstříky ekovýrobníků. Praha: Ústav pro ekopolitiku, o.p.s. ISBN 978-80-903244-0-4 [online] dostupné na

<<http://ekopolitika.cz/cs/publikace/publikace-uep/ekologicky-setrny-ekonomicky-prinosny-provoz-kancelari-a-rejstriky-ekovyrobku/download.html>> [9. června 2013]

MURTINGER, K., TRUXA, J. (2010) Solární energie pro váš dům. Praha: CPRESS. ISBN: 978-80-251-3241-8

SRDEČNÝ, K., MACHOLDA, M. (2009) Úspory energie v domě. Praha: Grada. ISBN: 80-247-0523-0

ŘEŠÁTKOVÁ, K. et al (2010) Ekoprovoz ve školách, Praha: Sdružení TEREZA.

Technická směrnice č. 50 – 2006 s požadavky pro propůjčení ochranné známky Ekologicky šetrná služba, Školy a vzdělávací zařízení. Praha: MŽP ČR.

Technická směrnice č. 43 – 2008, kterou se stanovují požadavky a ekologická kritéria pro propůjčení ochranné známky Ekologicky šetrná služba turistickým ubytovacím službám. Praha: MŽP ČR.

Technická směrnice č. 60 – 2008, kterou se stanovují požadavky a environmentální kritéria pro propůjčení ochranné známky Ekologicky šetrná služba Kancelářské a administrativní služby. Praha: MŽP ČR.

VLAŠÍN, M., LEDVINA, P., MÁCHAL, A. (2012) Desatero domácí ekologie. Brno: ZO ČSOP Veronica. ISBN 978-80-87308-21-9

Český katalog ekologicky šetrných výrobků: <http://www1.cenia.cz/www/ekoznaceni/ekologicky-setrne-vyrobky>

Evropský katalog ekologicky šetrných výrobků: <http://ec.europa.eu/ecat/>

Sada nástrojů ke sdílení vozů (car-sharing) vyvinutých v rámci projektu MoMo je k dispozici online na <http://www.momo-cs.eu>

Sada nástrojů k zelenému nakupování (green procurement) vyvinutých Evropskou komisí je k dispozici online na http://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm